

Tudor OSOIANU

CĂILE DE ATAC ÎN PROCESUL PENAL

Îndrumar pentru avocați

Acest îndrumar pentru avocați a apărut cu sprijinul Asociației Barourilor Americane / Inițiativa pentru Supremația Legii și a fost finanțat printr-un grant acordat de către Departamentul de Stat al Statelor Unite ale Americii. Opiniile, constatărilor și concluziile exprimate aparțin autorului și nu reflectă neapărat opinia Departamentul de Stat al Statelor Unite ale Americii.

Tudor OSOIANU, doctor în drept, conferențiar universitar, este avocat din 2001, fiind specializat în cauze penale. Mai bine de 20 de ani el a predat dreptul procesual penală și protecția drepturilor omului în procesul penal la UCCM, Academia Ștefan cel Mare a MAI și ULIM. Deține funcția de cercetător științific coordonator la Institutul de Cercetări Juridice și Politice a AŞM. Este membru al Consiliului Științific Consultativ al Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din decembrie 2014. A semnat 65 de publicații cu caracter științific, didactic-metodic și aplicativ.

Tudor OSOIANU

Căile de atac în procesul penal

Îndrumar pentru avocați

CHIȘINĂU 2016

CZU 343.131.5

O-85

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Osoianu, Tudor.

Căile de atac în procesul penal : Îndrumar pentru avocați / Tudor Osoianu. – Chișinău : S. n., 2016 (“Tipografia-Sirius”). – 48 p.

Regerințe bibliogr.: p. 47 (4 tit.).

ISBN 978-9975-57-201-9.

343.131.5

O-85

ISBN 978-9975-57-201-9.

CUPRINS:

<i>Listă abrevierilor</i>	4
INTRODUCERE	5
I. CĂILE ORDINARE DE ATAC	6
1.1. Apelul	6
1.2. Recursul împotriva hotărârilor instanțelor de apel.....	21
1.3. Recursul împotriva hotărârilor judecătoarești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul.....	29
II. CĂILE EXTRAORDINARE DE ATAC	35
2.1. Recursul în anulare.....	35
2.2. Revizuirea procesului penal	38
2.3. Revizuirea cauzei în urma pronunțării hotărârii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului.....	42
2.4. Recursul în interesul legii	44
Surse	47

Listă abrevierilor:

alin. – aliniat și derivatele

art. – articol și derivatele

CEDO – Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 04.11.1950

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CPP – Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 122–XV din 14.03.2003, cu modificările ulterioare

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

INTRODUCERE

Asociația Barourilor Americane Inițiativa pentru Supremația Legii (ABA ROLI) în Republica Moldova, cu asistență și fonduri oferite de către Biroul de Acordare a Asistenței în vederea Controlului Drogurilor și Aplicarea Normelor de Drept din cadrul Departamentului de Stat al SUA și cu sprijinul lui Donald Carroll, Director și Radu Foltea, Consultant juridic, Secția Justiție Penală și Aplicarea Legii din cadrul Ambasadei SUA în Republica Moldova, susține avocații din Moldova să îmbunătățească prestația, să promoveze echitatea și eficiența procedurilor penale în Republica Moldova și să contribuie la o mai bună reprezentare juridică a clienților lor.

Un mijloc eficient de a favoriza creșterea calității asistenței juridice acordate de avocați este susținerea eforturilor avocaților de a-și îmbunătăți abilitățile profesionale. Din aceste motive, crearea oportunităților de formare profesională, precum și facilitarea accesului avocaților la cursuri de instruire și literatură de specialitate reprezintă modalități esențiale de asigurare a creșterii profesionale.

În acest sens, ABA ROLI Moldova a susținut, în ultimii trei ani, publicarea unei serii de îndrumare și manuale pentru avocați pe diferite domenii. Informațiile incluse în fiecare publicație sunt destinate să ajute avocații în exercitarea atribuțiilor profesionale, precum și să dezvolte tehnicele și strategiile adoptate în sala de judecată.

În 2016, ABA ROLI a continuat să extindă gama de cursuri de instruire continuă pentru avocații din Republica Moldova. Acest îndrumar cu privire la căile de atac în procesul penal este destinat avocaților, și avocaților stagiaři, dar poate fi folosit și de audienții Institutului Național al Justiției sau studenții Facultăților de Drept, cât și la elaborarea testelor de admitere în profesie, fiind structurat sub formă de întrebări-răspunsuri.

ABA ROLI Moldova aduce sincere mulțumiri autorului, Tudor Osoianu, doctor în drept, conferențiar universitar, avocat, pentru elaborarea

acestui îndrumar, precum și dnei Elena Croitor, doctor în drept, Departamentul proceduri judiciare, Facultatea de Drept, Unuversitatea de Stat din Moldova pentru contribuția valoroasă la revizuirea acestui îndrumar.

Sperăm că această lucrare va servi drept o sursă de dezvoltare profesională și va permite avocaților și altor profesioniști să-și extindă cunoștințele și abilitățile lor.

Membrii echipei ABA ROLI Moldova, datorită cărora a fost posibilă redactarea prezentului manual și care au contribuit la elaborarea lui, sunt:

Olimpia GRIBINCEA, Consilier Juridic Senior

Alina SECRIERU, Consultant Juridic

Ion MIRON, Manager Finanțe/Oficiu

*Mihaela VIDAICU, dr. în drept,
Director adjunct ABA ROLI Moldova*

I. CĂILE ORDINARE DE ATAC

1.1. Apelul

Care categorii de sentințe sunt susceptibile de a fi atacate cu apel ?

Sentințele susceptibile de atac cu apel sunt:

- Sentințele de condamnare și achitare atât în latura penală, cât și în latura civilă (art.389-390, 400 alin.1 CPP);
- Sentințele de încetare a procesului penal (art.332, 391, 401 alin.1 pct.2 CPP);
- Sentințele pronunțate la judecarea cauzelor cu aplicarea procedurii speciale: procedura în cauzele privind minorii (art.474-487 CPP), procedura aplicării măsurilor de constrângere cu caracter medical (art.488-503 CPP), procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante (art.513-519 CPP), procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice (art.520-523 CPP);
- Sentințele instanței de revizuire date în conformitate cu cerințele art.464 și 465 CPP, avându-se în vedere noua hotărâre potrivit dispozițiilor art.382-397 CPP, care pot fi atacate cu apel în ordine generală.

Care categorii de sentințe nu sunt susceptibile de a fi atacate cu apel ?

- Sentințele pronunțate de către instanțele judecătorești privind infracțiunile pentru a căror săvârșire legea prevede exclusiv pedeapsa non-privativă de libertate;
- Sentințele pronunțate de Curtea Supremă de Justiție;
- Sentința în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției.

Care încheieri emise în primă instanță sunt susceptibile de a fi atacate cu apel concomitent cu sentința ?

Sunt susceptibile de a fi atacate cu apel odată cu sentința încheierile ce se dau în cursul judecății în primă instanță:

- încheierile prin care instanța s-a pronunțat asupra demersurilor formulate de părți și asupra cererilor și probelor propuse de ele;

- încheierile prin care se iau măsuri pentru buna administrare a justiției (conexarea, disjungerea cauzei, §.a.);
- încheierile pronunțate asupra măsurilor de constrângere procesuale (măsuri față de cei ce tulbură ordinea în timpul ședinței de judecată, aducerea silită §.a.).¹

Care încheieri emise în primă instanță sunt susceptibile de a fi atacate separat cu apel ?

- Încheierile ce se referă la cheltuielile de judecată cuvenite martorului, expertului, interpretului, traducătorului și apărătorului;
- Încheierile privitor la alte persoane fizice sau juridice, care nu sunt parte la proces, ale căror interese legitime au fost prejudicate printr-o măsură sau printr-un act al instanței: de ex.: încheierile ce se referă la trecerea cauțiunii în proprietatea statului, etc.

Cine sunt titularii dreptului de apel ?

Sunt în drept a declara apel:

- procurorul, în ce privește latura penală și latura civilă;
- inculpatul, în ce privește latura penală și latura civilă;
- partea vătămată, în ce privește latura penală;
- partea civilă și partea civilmente responsabilă, în ce privește latura civilă;
- martorul, expertul, interpretul, traducătorul și apărătorul, în ce privește cheltuielile judiciare cuvenite acestora. În interesele martorului, expertului, interpretului și a traducătorul, poate fi depus apel de către avocatul acestora;
- orice persoană ale cărei interese legitime au fost prejudicate printr-o măsură sau printr-un act al instanței (de ex.: persoana care nu este parte în proces, ale cărei interese legitime au fost lezate prin aplicarea sechestrului dispus de instanță asupra bunurilor sale);
- apărătorul, reprezentantul legal în numele inculpatului, reprezentantul / reprezentantul legal în numele părții vătămate, părții civile și a părții civilmente responsabile, precum și de către avocat în interesele persoanei ale cărei interese legitime au fost prejudicate printr-o măsură sau printr-un act al instanței.

---

¹ Enumerarea este una exemplificativă, și nu exhaustivă.

În care cazuri poate fi declarat apel suplimentar ?

Art. 402 alin.4 și 5 CPP prevede situația când atât procurorul ierarhic superior, cât și noul apărător ales după declararea apelului de către inculpat au dreptul de a declara apel suplimentar. În acest apel se pot invoca noi motive de apel care vor viza orice latură a cauzei penale. Atât procurorul ierarhic superior, cât și noul apărător nu sunt legați de motivele invocate în apelul de bază. Aceste persoane sunt limitate de a acționa în termenul de 15 zile de la data primirii copiei apelului declarat. Despre acest fapt părțile vor fi anunțate cu înmânerea copiilor acestor apeluri și acordarea timpului necesar pentru pregătirea de judecarea apelurilor.

Care este termenul de declarare a apelului ?

Termenul de apel este de 15 zile de la data pronunțării sentinței integrale, dacă legea nu dispune altfel.

În cazul exercitării apelului asupra încheierilor ce se referă la cheltuielile de judecată (art.401 alin.1 pct.5 CPP), precum și asupra încheierilor privitor la alte persoane ale căror interese legitime au fost prejudicate printr-o măsură sau printr-un act al instanței (art.401 alin.1 pct.6 CPP), calea de atac poate fi exercitată de îndată după pronunțarea încheierii, prin care instanța a dispus asupra cheltuielilor judiciară sau a luat o altă măsură, dar nu mai târziu de 15 zile de la pronunțarea sentinței prin care s-a soluționat cauza.

Care este modalitatea de calcul al termenului de apel ?

La calcularea termenului de apel se aplică sistemul de unități libere (zile libere) cu posibilitatea prelungirii termenului până la prima zi lucrătoare, dacă acesta urmează să se sfărsească într-o zi nelucrătoare. La calcularea termenului de apel, nu se ia în calcul ziua de la care începe să expire termenul, nici ziua în care acesta se împlinește (art.231 alin.3 CPP).

Este posibilă oare repunerea în termen a apelului ?

- Conform art. 403 CPP repunerea în termen a apelului reprezintă mijlocul procesual prin care titularul dreptului de apel, care nu a putut declara apel din cauze independente de voința lui, este repus în dreptul din care a fost decăzut după expirarea termenului de apel.
- Repunerea în termen se operează doar având prezente două condiții cumulative:

- întârzierea a fost determinată de motive întemeiate: calamitate naturală, accident, boală ş.a., pe care apreciindu-le, instanța de apel va constata dacă situația invocată de apelant constituie în mod efectiv o cauză de împiedicare a declarării apelului;
- apelul a fost declarat în cel mult 15 zile de la începerea executării pedepsei sau încasării despăgubirilor materiale.
- Admiterea repunerii în termen produce efectul apelului declarat în termen. În caz contrar, apelul va fi respins ca tardiv.

Este posibilă depunerea apelului peste termen ?

- Potrivit art.404 CPP, apelul peste termen poate fi declarat de către participantul care a lipsit atât la judecată, cât și la pronunțarea sentinței. Pentru exercitarea apelului peste termen, ca și în cazul repunerii în termen, este necesară prezența cumulativă a două condiții:
- partea care dorește să atace hotărârea cu apel a fost absentă atât la judecată, cât și la pronunțarea sentinței;
- cererea de apel să fie înaintată nu mai târziu de 15 zile de la începerea executării pedepsei sau încasării despăgubirilor materiale.
- Repunerea în termen este o prerogativă a instanței de apel, care urmează să se pronunțe cu motivația respectivă în textul deciziei.

Care sunt cerințele față de conținutul cererii de apel ?

- Apelul se declară prin cerere scrisă.
- Cererea de apel trebuie să conțină:
  - denumirea instanței la care se depune apelul;
  - numele și prenumele apelantului, calitatea procesuală și adresa lui;
  - denumirea instanței care a pronunțat sentința, data sentinței, numele și prenumele inculpatului în privința căruia se atacă sentința;
  - conținutul și motivele cerințelor apelantului. Motivele apelului pot fi:
    - de fapt – generate de aprecierea greșită a probelor ori a faptelor și circumstanțelor cauzei, sau din insuficiența probelor administrate, sau din neconcordanța acestora cu starea de fapt constatată de instanță;
    - de drept – motive care cuprind orice violare sau aplicare greșită a legii materiale sau procesuale.

- indicarea probelor și mijloacelor cu ajutorul cărora acestea pot fi administrate, dacă se invocă necesitatea administrării de noi probe;
- indicarea prevederilor normative care reglementează apelul și motivele expuse în apel;
- data declarării apelului și semnatura apelantului;
- lista documentelor ce se anexează la cererea de apel.

În ce condiții pot fi invocate în apel probe noi care nu au constituit obiect al cercetării judecătoarești în prima instanță ?

În cazul în care invocă necesitatea administrării de noi probe, părțile trebuie să indice aceste probe și mijloacele cu ajutorul cărora pot fi administrate, precum și motivele care au împiedicat prezentarea lor în primă instanță².

La care instanță se depune cererea de apel ?

Cererea de apel se depune la instanța care a emis sentința atacată cu un număr de copii conform numărului de participanți la proces. Pentru persoanele arestate există excepții – ele pot depune cererea de apel la administrația locului de detenție fără a anexa copii. Lipsa copiilor nu constituie temei de a reține trimiterea dosarului în instanța de apel.

Care sunt consecințele depunerii apelului direct în instanța de apel ?

În situația când apelantul s-a adresat direct în instanța de apel, apelul nu va fi considerat nul, deoarece legea nu permite această situație ca motiv de nulitate.

Ce se întâmplă în cazul când semnatarul apelului consemnează greșit calea de atac sau instanța competentă a examina apelul ?

În cazurile când mențiunile sunt greșite, fie cu privire la denumirea căii de atac (de ex.: s-a scris că se face recurs, recurs în anulare, pe când este vorba de apel), fie cu privire la instanța care va judeca (s-a scris că apelul este destinat Curții Supreme de Justiție, Curții Constituționale, ș.a., deși acesta este de competență curții de apel), aceste inexactități nu pot avea nici o consecință negativă asupra valabilității de utilizare a căii de atac apelul.

---

² De ex: nu au știut la momentul judecării cauzei despre existența acestora; instanța de fond a respins cererea de a le administra. Procurorul participant în apel și avocatul, care nu au participat la judecarea în fond, nu sunt limitați de aceste condiții.

Care este procedura de retragere a apelului ?

- Conform art.407 CPP retragerea apelului poate fi realizată până la începutul cercetării judecătorești în instanța de apel. Retragerea apelului presupune refuzul de a utiliza calea de atac.
- Retragerea apelului poate privi atât latura penală, cât și cea civilă sau hotărârea în întregime. Retragerea apelului poate fi și parțială.
- Retragerea apelului trebuie să fie făcută de apelant, cu excepția apelului declarat de procuror, care poate fi retras și de procurorul ierarhic superior.
- Dacă persoana care a declarat apel se află în detenție, retragerea apelului poate fi consemnată de administrația locului de detenție. Retragerea apelului declarat de inculpatul minor poate avea loc numai cu consimțământul reprezentantului lui legal.
- Retragerea apelului se poate face în scris sau oral. Declarația scrisă se face la instanța care a pronunțat sentința sau la instanța de apel. Declarația verbală se face numai în ședința instanței de apel.

Care sunt consecințele retragerii apelului ?

- În cazul retragerii apelului instanța de apel va pronunța o încheiere prin care va înceta procedura de apel.
- Dacă sunt declarate mai multe apeluri din care unul sau câteva sunt retrase, instanța de apel va înceta procedura numai în privința acestora, considerându-se astfel că apelurile nu au fost depuse.
- Dacă apelantul și-a retras apelul, iar instanța încetează procedura, un nou apel introdus ulterior de aceeași parte sau de apărătorul său în aceeași cauză trebuie respins ca inadmisibil.

Care este semnificația efectului suspensiv al apelului ?

- Declararea apelului are ca efect suspendarea executării hotărârii primei instanțe și va continua pe întreg procesul judecării apelului, atât referitor la latura penală, cât și la cea civilă.
- Efectul suspensiv poate fi:
- total – atunci când sentința este atacată în întregime;

- parțial – atunci când apelul se face numai la latura penală, ori numai cea civilă.
- Apelul are efect suspensiv numai în cazul dacă a fost declarat în termen.

Există oare careva excepții de la efectul suspensiv al apelului ?

- De la regula generală, în conformitate cu care declararea apelului are ca efect suspendarea executării hotărârii, există unele derogări. Astfel, în situația prevăzută de art.398 CPP când inculpatul este achitat sau eliberat de răspundere penală, eliberat de executarea pedepsei, condamnat la pedeapsă neprivativă de libertate sau în privința lui procesul a fost încetat, dacă el se află în stare de arest, curtea de apel imediat va pune persoana în libertate.
- Apelul declarat după expirarea termenului poate avea efect suspensiv numai după ce a fost recunoscut de instanță repus în termen.

Care este semnificația efectului devolutiv al apelului ?

- Conform art.409 alin.1 CPP, prin efectul devolutiv al căii de atac se înțelege condiționarea examinării apelului doar în privința persoanei care a declarat apel și a persoanei la care se referă apelul și numai în limitele calității procesuale a apelantului.
- Potrivit prevederilor art.409 alin.2 CPP, instanța de apel are obligația de a examina în afara de temeiurile invocate și cererile formulate de apelant și alte aspecte de fapt și de drept ale cauzei, însă fără a înrăutăți situația apelantului.

Care este semnificația efectului de neagravare a situației în propriul apel?

- Potrivit art.410 CPP, instanțele de apel, soluționând cauza, nu pot crea o situație mai gravă pentru persoana care a declarat apel. Art.410 alin.2 CPP prevede că aceeași regulă se aplică și în cazul în care apelul a fost declarat în favoarea unei părți de către procuror, adică instanța de apel nu poate crea o situație mai gravă pentru persoana în favoarea căreia a fost declarat apel de către procuror.
- Instanțele de apel vor avea în vedere și faptul că regula neagravării situației guvernează nu numai pedeapsa, dar și oricare alt aspect al laturii penale, cum ar fi, spre exemplu, recunoașterea unor circumstanțe agravante,

schimbarea încadrării juridice a faptei într-o infracțiune mai gravă, chiar dacă pedeapsa nu se va majora.³

- Regula neagravării situației se aplică și altor subiecți procesuali – martori, experți, interpreți, traducători, translatori și apărători, care au atacat hotărârea cu privire la cheltuielile judiciare ce sunt pretinse. În acest sens se interzice de a reduce cheltuielile ce s-au acordat de prima instanță acestor subiecți, dacă în urma apelului lor instanța superioară va considera că acestea au fost nejustificat majorate.

Care este semnificația efectului extensiv al apelului ?

- În conformitate cu prevederile art.411 CPP, efectul extensiv constă în faptul că instanța de apel va examina cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat apel sau la care acesta nu se referă, având dreptul să ia o hotărâre și în privința lor.
- Prevederile acestui articol se aplică în anumite condiții:
  - existența unui apel declarat de o persoană care este în drept de a-l înainta (art.401 CPP);
  - părțile care au declarat apel să aibă aceeași calitate în proces;
  - apelul declarat să creeze o situație mai bună părților care nu au declarat apel sau părților la care acesta nu se referă.
- Extinderea efectului apelului presupune o neagravare a situației părții care nu a declarat apel sau la care acesta nu se referă.

---

³ De ex.: Decizia CSJ din 12.04.2016, Dosar nr.1ra-659/16: *Judecând apelul declarant de inculpat (alte apeluri nu au fost depuse) care a contestat sentința de închetare numai cu privire la latura civilă, instanța de apel a casat sentința și a pronunțat o nouă hotărâre, prin care inculpatul a fost recunoscut vinovat în baza art.287 alin.(2) lit.b) Cod penal și liberat de pedeapsă în legătură cu expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală, prevăzută de art.60 Cod penal. ...Colegiul penal reține că, instanța de apel, admînată din alte motive apelul declarat de inculpat și casând în latura penală sentința cu pronunțarea unei noi hotărâri potrivit modului stabilit pentru prima instanță, a încălcăt prevederile art.410 Cod de procedură penală, creând o situație mai gravă pentru persoana care a declarat apel, deoarece regula ne- agravării situației guvernează nu numai pedeapsa, dar și oricare alt aspect al laturii penale, în care a intervenit instanța de apel și l-a recunoscut vinovat pe A.R. în comiterea infracțiunii prevăzute de art.287 alin.(2) lit.b) Cod penal, liberându-l de pedeapsa penală, pe motivul intervenirii termenului de prescripție// http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6204*

Care sunt acțiunile preparatorii ale instanței de apel ?

Cauzele penale parvenite cu apel se repartizează în ordinea prevăzută la art.344 CPP.

În termen de până la 10 zile din data de la care i-a fost repartizată, președințele completului de judecată, care a primit cauza repartizată, fixează termenul de judecată a apelului, iar dacă este necesar, fixează termen pentru ședința preliminară care este desfașurată conform prevederilor art.345 CPP.

Urmează citarea legală a părților și înmânarea copiilor de pe apel. Lipsa aderenței de citare în care este indicată data primirii sau neînștiințarea instanței de către una din părți despre imposibilitatea de a se prezenta constituie temei pentru stabilirea altui termen de judecată.

Este posibilă examinarea apelului în lipsa părților ?

- Părțile pot solicita examinarea apelului în lipsa lor.
- Neprezentarea părților legal citate în instanță de apel nu împiedică examinarea cauzei.
- Dacă este necesar, instanța de apel poate recunoaște prezența părților obligatorie și ia măsurile corespunzătoare pentru asigurarea prezenței lor.
- Judecarea apelului se face în prezența inculpatului când acesta se află în stare de arest, cu excepția cazului când inculpatul, fiind în stare de arest, refuză să fie adus în instanță pentru judecarea cauzei și refuzul este confirmat și de apărătorul lui (art.321 alin.2 pct.2 CPP).
- La judecarea apelului este obligatorie prezența procurorului, precum și a apărătorului în cazurile prevăzute de art.69 CPP .

Care sunt etapele de judecare a apelului ?

Desfășurarea judecății în apel are loc în următoarele etape, care au unele particularități distincte față de ședința în prima instanță în ce privește aspectul etapelor procesuale ale ședinței de judecată:

- partea pregătitoare a ședinței de judecată în instanța de apel;
- cercetarea judecătorească;
- dezbatere judiciară;
- ultimul cuvânt al inculpatului;
- deliberare și pronunțarea hotărârii în apel.

Care este procedura desfășurării părții pregătitoare a ședinței de judecată în instanță de apel ?

Președintele ședinței anunță:

- cauza ce urmează a fi judecată;
- verifică prezența părților, în cazul în care una din părți nu a fost citată și nu s-a prezentat la judecată, sau dacă inculpatul arestat nu a fost adus, sau dacă apărătorul nu s-a prezentat, deși asistența juridică este obligatorie, judecarea apelului se amâna pentru altă dată, la care aceste cerințe urmează să fie îndeplinite;
- anunță numele și prenumele judecătorilor din completul de judecată, ale procurorului, ale grefierului, precum și ale interpretului și traducătorului dacă aceștia participă, ale apărătorului și precizează dacă nu au fost formulate cereri de recuzare;
- verifică dacă părțile prezente au făcut alte cereri sau demersuri și asupra lor instanța de apel emite o încheiere după ce ascultă opiniile părților. În cazul în care invocă necesitatea administrării de noi probe, părțile trebuie să indice aceste probe și mijloacele cu ajutorul cărora pot fi administrate, precum și motivele care au împiedicat prezentarea lor în primă instanță. Privitor la admisibilitatea, concludența și utilitatea probelor invocate, sunt audiate opiniile intimatului și ale celorlalți participanți, care, la rândul lor, pot propune probe noi, întru combaterea celor propuse de apelant.

Instanța de apel se pronunță, prin încheiere, asupra cererii de administrare a unor noi probe sau de cercetare suplimentară a probelor administrate de prima instanță, motivând admiterea sau respingerea cererii, în dependență de faptul dacă aceste probe sunt concluante sau utile cauzei.

Este obligatorie cercetarea judecătoarească la examinarea apelului ?

Cercetarea judecătoarească în apel, ca etapă procesuală, este facultativă. Cercetarea judecătoarească nu are loc în caz de respingere a apelului ca tardiv sau inadmisibil, precum și în alte cazuri.⁴ În cazul în care s-a admis cererea de administrare a probelor noi sau cercetarea suplimentară a probelor administrate de prima instanță, începe o nouă etapă a ședinței de judecată în instanța de apel, și anume cercetarea judecătoarească, care se desfășoară după regulile generale prevăzute pentru prima instanță.

---

⁴ De ex. când este invocată individualizarea incorectă a pedesei aplicate.

Care este procedura cercetării judecătorești în apel ?

- Cercetarea judecătoarească în apel constă în administrarea probelor noi sau verificarea probelor administrate în prima instanță.
- Instanța de apel verifică declarațiile și probele materiale examinate de prima instanță prin citirea declarațiilor și a celor documente procesuale prin care sunt valorificate în plan probator mijloacele materiale de probă. Aceste acțiuni sunt consemnate în procesul-verbal al ședinței de judecată.
- În cazul în care declarațiile persoanelor care au fost audiate în prima instanță se contestă de către părți, la solicitarea acestora, persoanele care le-au depus pot fi audiate în instanța de apel conform regulilor generale pentru examinarea cauzelor în primă instanță.
- Instanța de apel, la cererea părților, poate amâna ședința de judecată pe o perioadă de până la o lună, pentru ca acestea să prezinte probe suplimentare. Dacă părțile nu prezintă probe suplimentare în termenul cerut, instanța soluționează cauza în baza probelor existente. La solicitarea părții aflate în imposibilitate de a prezenta proba respectivă, instanța de apel va acorda sprijinul prevăzut de lege în obținerea probelor noi (citarea martorului, interpelare în instituția publică pentru prezentarea unor documente, aducerea silită etc.).
- Cercetarea judecătoarească se desfășoară în una sau mai multe ședințe de judecată, până la finisarea administrării și examinării tuturor probelor acceptate, după care se trece la dezbaterele judiciare.

Care este conținutul dezbaterei judiciare în apel ?

- Dezbaterele judiciare au ca obiect criticele aduse modului în care s-a desfășurat judecata în prima instanță și cea a soluțiilor pronunțate de aceasta cu privire la latura penală și latura civilă și la alte dispoziții ale hotărârii apelate. Dezbaterele au loc sub toate aspectele de fapt și de drept, în limitele situației persoanei care a declarat apelul sau la care se referă apelul declarat și în raport cu calitatea procesuală a apelantului.
- Președintele ședinței oferă cuvântul apelantului, intimatului, apărătorilor și reprezentanților lor, apoi procurorului. Dacă între apelurile declarate se află și apelul procurorului, primul cuvânt îl are acesta. Părțile au dreptul la replică cu privire la chestiunile noi apărute în procesul dezbatelor. Inculpatul are cel din urmă cuvântul.

Care sunt cele mai importante aspecte privind judecarea apelului ?

- Conform art.414 alin.1 CPP, instanța de apel, judecând apelul, verifică legalitatea și temeinicia hotărârii atacate pe baza probelor examineate de prima instanță, conform materialelor din dosar și oricăror probe noi prezentate în ședința instanței de apel.
- Art.414 alin.4 CPP prevede posibilitatea ca instanța să dea o nouă apreciere probelor administrate în fața primei instanțe.
- Instanța de apel poate adopta una din soluțiile pe care le poate pronunța prima instanță, apreciind temeinicia sau netemeinicia învinuirii sau dispunând, după caz, condamnarea, achitarea inculpatului sau încetarea procesului penal. În această ipoteză, apelul are caracterul unei căi de atac de reformare, în sensul că instanța de apel, după desființarea hotărârii atacate, procedează ea însăși, ca instanță de control judiciar, la înlăturarea erorilor constatate, pronunțând o nouă hotărâre.
- Efectul devolutiv nu promovează o reeditare de către instanța de apel a judecății care a avut loc în prima instanță, ci o nouă judecată, cu caracter autonom, care are ca obiect reexaminarea acelor dispoziții din hotărâre, care au fost greșit sau nelegal soluționate. În consecință, la aplicarea de către instanța de apel a prevederilor art.415 alin.1) pct.3) și art.419 CPP, termenul rejudicare nu semnifică o nouă desfășurare, de la început, a întregii activități procesuale ce este îndeplinită de prima instanță, ci doar efectuarea unor acte procesuale care nu au fost legal îndeplinite sau care sunt necesare, dar nu au fost efectuate de prima instanță.
- Judecând apelul declarat împotriva sentinței de achitare, instanța de apel nu este în drept să pronunțe o hotărâre de condamnare fără audierea inculpatului prezent, precum și a martorilor acuzării solicitați de părți. Ignorarea acestor cerințe este calificată în jurisprudența CtEDO drept violare a dreptului inculpatului la un proces echitabil, drept garantat de art.6 CEDO.

Care sunt chestiunile de fapt care pot fi soluționate în apel ?

În sensul cerințelor art.414 CPP, chestiunile de fapt asupra cărora s-a pronunțat, ori trebuia să se pronunțe prima instanță și care, prin apel se transmit instanței de apel, sunt următoarele: dacă fapta reținută ori numai imputată a fost săvârșită ori nu; dacă fapta a fost comisă de inculpat și, dacă da, în ce împrejurări

a fost comisă; în ce constă participația, contribuția materială a fiecărui participant; dacă există circumstanțe atenuante și agravante; dacă probele corect au fost apreciate; dacă toate în ansamblu au fost apreciate de prima instanță prin prisma cumulului de probe anexate la dosar, în conformitate cu art.101 CPP.

Care sunt chestiunile de drept care pot fi soluționate de instanța în apel ?

În ce privește chestiunile de drept pe care le poate soluționa instanța de apel, acestea sunt: dacă fapta îtrunește elementele infracțiunii; dacă infracțiunea a fost corect calificată; dacă pedeapsa a fost individualizată și aplicată just; dacă normele de drept procesual, penal, administrativ ori civil au fost corect aplicate.

Care pot fi soluțiile instanței de apel ca rezultat al examinării apelului ?

Instanța de apel, judecând cauza în ordine de apel, adoptă una din următoarele decizii:

- respinge apelul, menținând hotărârea atacată;
- admite apelul, casând sentința parțial sau total, inclusiv din oficiu, în baza art.409 alin.2 CPP, și pronunță o nouă hotărâre, potrivit modului stabilit, pentru prima instanță;
- admite apelul, casează sentința primei instanțe și dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost anulată.

În care cazuri instanța de apel respinge apelul și menține hotărârea atacată ?

Respingerea apelului în conformitate cu prevederile art.415 CPP poate fi în trei cazuri:

- când apelul este depus peste termen. Apelul este depus peste termen atunci când a fost declarat după expirarea termenului de apel, prevăzut de art.402 CPP, și nu sunt întrunite condițiile pentru repunerea lui în termen sau pentru considerarea lui ca apel peste termen (art.403, 404 CPP);
- când apelul este inadmisibil. Apelul este inadmisibil atunci când legea exceptează anumite hotărâri de la atacarea lor cu apel (art.400 alin.1 CPP), precum și când este depus de către o persoană care nu are acest drept (art.401 CPP);⁵

---

⁵ Enumerarea nu este exaustivă. Există și alte cazuri de inadmisibilitate. De ex.: este inadmisibil și apelul declarat de inculpat asupra sentinței de achitare, emise în temeiul inexistenței faptului infracțiunii.

– când apelul este nefondat. Soluția de respingere a apelului ca nefondat se face, însă numai după examinarea sub toate aspectele a hotărârii pronunțate de prima instanță, dacă se ajunge la concluzia că hotărârea este legală și înțemeiată.

În care cazuri instanța de apel, admite apelul, casează sentința și pronunță o nouă hotărâre ?

Instanța de apel admite apelul, casând sentința parțial sau total, inclusiv din oficiu, în baza art.409 alin.2 CPP, și pronunță o nouă hotărâre, potrivit modului stabilit, pentru prima instanță în cazurile când nu a fost rezolvat fondul cauzei sau acesta este soluționat greșit. Se consideră că fondul cauzei nu a fost rezolvat când în sentința primei instanțe nu se arată dacă există sau nu fapta imputată, dacă inculpatul este sau nu vinovat, dacă există circumstanțe care atenueză ori agravează răspunderea inculpatului, dacă trebuie ori nu admisă acțiunea civilă, §.a.

În care cazuri instanța de apel, admite apelul, casează sentința primei instanțe și dispune rejudecarea de către instanța care a emis hotărârea anulată (sentința) ?

Rejudecarea de către instanța de fond este dispusă numai atunci când sunt constataate cel puțin unul din următoarele cazuri:

- nu a fost citat inculpatul;
- nu i s-a asigurat dreptul la interpret;
- nu a fost asistat de un avocat;
- au fost încălcate prevederile art. 33–35 CPP privind incompatibilitățile, abținerea sau recuzarea judecătorului.

Care sunt chestiunile complimentare ce pot fi soluționate în apel ?

Instanța de apel, deliberând asupra apelului, dacă este necesar, poate hotărî reluarea cercetării judecătorești, aplicarea dispozițiilor privitoare la repararea pagubei, la măsurile preventive, la cheltuielile judiciare și la orice alte chestiuni de care depinde soluționarea completă a apelului.⁶

⁶ În cazurile când instanța de apel va constata că hotărârea supusă verificării conține concluzii ori expresii ce contravin legii, însă nu influențează asupra temeinicii și legalității hotărârii (aplicarea neîntemeiată a confiscației averii, necesitatea excluderii unor semne a infracțiunii, unor episoade din sirul de infracțiuni, expresii neadecvate §.a.), în partea descriptivă se va argumenta excluderea lor din textul hotărârii atacate. Despre aceasta se va menționa și în dispozitiv.

1.2. Recursul împotriva hotărârilor instanțelor de apel

Care hotărâri ale instanței de apel sunt pasibile de atac cu recurs ?

Pot fi atacate cu recurs:

- Deciziile pronunțate de curțile de apel ca instanțe de apel.
- Încheierile instanței de apel care pot fi atacate cu recurs numai o dată cu decizia recurată, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separat cu recurs.

Care încheieri ale instanței de apel sunt susceptibile de a fi atacate cu recurs numai o dată cu decizia recurată ?

La categoria încheierilor care pot fi atacate cu recurs numai o dată cu decizia recurată, sunt atribuite:

- încheierile prin care instanța dispune asupra administrației probelor sau cererilor și demersurilor formulate de părți;
- încheierile prin care instanța ia măsuri pentru buna desfășurare a procesului penal (de ex.: privind respingerea cererii de recuzare);
- încheierile date după pronunțarea deciziei recurate (de ex.: de înlăturare a unor omisiuni vădite sau a erorilor materiale).

Care încheieri ale instanței de apel pot fi atacate cu recurs separat ?

Sunt acele încheieri prin care instanța de apel s-a pronunțat asupra oricărora cereri înaintate în baza unor dispoziții privind:

- aplicarea sau prelungirea arestării preventive (art.329 alin.2 CPP);⁷
- aplicarea amenzii judiciare (art.201 alin.8 CPP).

Cine poate fi titular al dreptului de recurs împotriva hotărârilor instanțelor de apel ?

Sunt în drept a declara recurs împotriva hotărârilor instanțelor de apel:

- procurorul, în ce privește latura penală și latura civilă;
- condamnatul, în ce privește latura penală și latura civilă. Deciziile de achizi-

---

⁷ A se vedea pct.67 HP CSJ nr.1 din 15.04.2013 *Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu.*

tare sau de încetare a procesului penal pot fi atacate și în ce privește teme-
jurile achitării sau încetării procesului penal;

- partea vătămată, în ce privește latura penală;
- partea civilă și partea civilmente responsabilă, în ce privește latura civilă;
- martorul, expertul, interpretul, traducătorul și apărătorul, în ce privește cheltuielile judiciare cuvenite acestora. În interesele martorului, expertu-
lui, interpretului și a traducătorul, poate fi depus apel de către avocatul
acestora;
- orice persoană ale cărei interese legitime au fost prejudicate printr-o mă-
sură sau printr-un act al instanței (de ex.: persoana ale cărei interese le-
gitime au fost lezate prin aplicarea sechestrului dispus de instanță asupra
bunurilor sale);
- apărătorul, reprezentantul / reprezentantul legal în numele inculpatului,
părții vătămate, părții civile și a părții civilmente responsabile, precum și
de către avocat în interesele persoanei ale cărei interese legitime au fost
prejudicate printr-o măsură sau printr-un act al instanței.

**Pot declara recurs titularii acestui drept, dacă nu au folosit calea de atac
apelul ?**

- Din prevederile art. 420 alin. 4 CPP rezultă că exercitarea recursului este condiționată de utilizarea prealabilă a apelului, în cazul în care legea pre-
vede această cale ordinară de atac.
- Titularii dreptului de apel, care nu au folosit calea de atac a apelului, pot
declara recurs numai dacă prin hotărârea atacată a fost modificată soluția
primei instanțe și prin aceasta s-a înrăutățit situația recurrentului. Procu-
rорul care n-a declarat apelul este titularul recursului ordinar, în cazul în
care a fost admis apelul părții apărării.
- Inculpatul condamnat care nu a atacat cu apel sentința primei instanțe
poate ataca cu recurs decizia prin care, în urma admiterii apelului procu-
rорului, s-a aplicat o măsură de siguranță și a fost modificată soluția data
în latura civilă, numai sub aspectul acestor modificări aduse sentinței. În
acest caz inculpatul nu este în drept de a ataca cu recurs decizia privitor
la existența vinovăției și la aplicarea pedepsei care au rămas stabilite prin
sentință, nefiind casate în apelul procurorului.

- Pe de altă parte, inculpatul care nu a atacat sentința de condamnare cu apel, iar pedeapsa aplicată a fost majorată în urma admiterii apelului procurorului poate declara recurs împotriva deciziei instanței de apel numai cu privire la aplicarea pedepsei, dar nu la existența vinovăției sau la alte chestiuni ale sentinței menținute de instanța de apel.

Care este termenul de declarare a recursului asupra hotărârilor instanței de apel ?

Termenul de recurs este de 30 de zile de la data pronunțării deciziei.

Sunt în drept titularii dreptului de recurs de a retrage recursul ?

În temeiul art. 423 CPP titularii dreptului de a declara recurs pot exprima renunță la calea de atac prin retragerea recursului. Astfel, prin cerere scrisă, până la începerea luărilor de cuvânt ale participanților la judecarea recursului în ședința instanței de recurs, oricare dintre părți își poate retrage recursul declarat.

În cazul retragerii recursului în condițiile legii, instanța, audiind opiniile participanților la proces, prin încheiere motivată, încetează procedura de recurs.

Legea nu prevede posibilitatea revenirii asupra retragerii recursului și, astfel, o eventuală revenire nu produce consecințe juridice.

Care este semnificația efectului devolutiv al recursului împotriva deciziei instanței de apel și limitele lui ?

- În sensul art. 424 CPP, care reglementează efectul devolutiv al recursului și limitele lui, se prevede că instanța judecă recursul numai cu privire la persoana la care se referă declarația de recurs și numai în raport cu calitatea pe care aceasta o are în proces.
- Recursul, fiind a doua cale ordinată de atac, ce urmează a fi judecată la cel de-al treilea grad de jurisdicție, poate fi exercitat în limitele temeiurilor de casare concret și limitativ determinate, care vizează legalitatea hotărârii pronunțate în apel și care sunt direct enunțate în art. 427 CPP, excepție fiind cazurile în baza temeiurilor neinvocate, fără a agrava situația condamnaților.
- În materia despăgubirilor, materiale sau morale, nu există temei de casare care să îngăduie instanței de recurs să reaprecieze quantumul acțiunii civile. Ca atare, în recurs nu se poate solicita reactualizarea despăgubirilor cuvenite și stabilite de instanța de apel.

Care este semnificația efectului de neagravare a situației în propriul recurs ?

- Potrivit art. 425 CPP, instanța de recurs, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai grea pentru persoana în favoarea căreia a fost declarat recursul. Această normă de drept se aplică și la rejudecarea cauzei în urma admiterii recursului părții apărării și casării hotărârii atacate.
- Astfel, în ipoteza în care a fost admis recursul părții apărării dispunându-se rejudecarea cauzei în instanța de apel, aceasta, judecând cauza, nu este în drept să aplique o pedeapsă mai severă.
- La fel, în ipoteza în care se judecă numai recursul părții apărării, instanța de recurs nu poate reține în sarcina condamnatului mai multe infracțiuni în concurs – față de o singură infracțiune reținută prin hotărârea recurată, dar nici starea de recidivă, care, în mod eronat, n-a fost reținută de instanța de fond.
- Principiul neagravării situației în propriul recurs funcționează și în ipoteza în care, cu ocazia judecării recursului părții apărării, sunt descoperite noi circumstanțe, cum ar fi: stare de recidivă, existența unei condamnări anterioare etc. În cazurile în care se descoperă asemenea circumstanțe, precum și în alte situații, ce nu pot fi reformate datorită aplicării art. 425 CPP, instanța de recurs trebuie să le arate în cuprinsul deciziei și să motiveze concluzia respectivă.

Care este semnificația efectului extensiv al recursului ?

Instanța de recurs examinează cauza prin extindere cu privire la persoanele în privința căror nu s-a declarat recurs sau la care acesta nu se referă, putând hotărî și în privința lor, fără a crea acestora o situație mai gravă, dacă s-a decis admisibilitatea recursului.

Care sunt temeiurile de declarare a recursului ?

Art.427 alin.1 CPP prevede 16 temeiuri de declarare a recursului, care pot fi divizate convențional în:

- formale sau de procedură (art.427 alin.1 pct.1)-7) CPP);
- substanțiale sau de judecată (art.427 alin.1 pct.8)-16) CPP).

Este posibil invocarea altor temeiuri de recurs în afara celor indicate în art.427 CPP ?

Recursul este o cale de atac ordinară ce poate fi declarată doar pentru a repăra erorile de drept (*errores juris*), fiind determinate limitativ. Aceasta înseamnă că alte temeiuri decât cele enumerate expres în art. 427 CPP nu pot exista.

Care este instanța competență a examină recursul împotriva deciziilor curților de apel ?

Recursurile declarate împotriva deciziilor curților de apel se examinează de Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție.

La care instanță se depune recursul împotriva deciziilor curților de apel?

Cererea de recurs se depune în cancelaria Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție.

Ce trebuie să conțină cererea de recurs împotriva deciziilor curților de apel ?

Cererea de recurs trebuie să conțină:

- denumirea instanței la care se depune recursul;
- numele și prenumele reurentului, calitatea procesuală sau mențiunea cu privire la persoana interesele căreia le reprezintă și adresa ei;
- denumirea instanței care a pronunțat sentința, data pronunțării sentinței, numele și prenumele inculpatului în privința căruia se atacă hotărârea judecătorească, fapta constatată și dispozitivul sentinței, indicarea persoanei care a declarat apel și motivele invocate în apel;
- denumirea instanței care a adoptat decizia în apel, data pronunțării deciziei de apel, dispozitivul deciziei în apel și argumentele admiterii sau respingerii apelului;
- conținutul și motivele recursului cu argumentarea ilegalității hotărârii atacate și solicitările reurentului, cu indicarea temeiurilor prevăzute în art.427 CPP invocate în recurs și în ce constă problema de drept de importanță generală abordată în cauza dată;
- formularea propunerilor privind hotărârea solicitată;
- data declarării recursului și semnatura reurentului.

Care sunt actele procedurale preparatorii ale instanței de recurs ?

După primirea cererii, instanța de recurs îndeplinește următoarele acte procedurale preparatorii:

- verifică dacă cererea îndeplinește cerințele privind conținutul cererii de recurs prevăzute în art. 430 CPP. În cazul în care cererea nu îndeplinește aceste cerințe, printr-o încheiere semnată de președintele sau vicepreședintele Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, o restituie recurentului, oferindu-i un termen de 30 de zile pentru înlăturarea neajunsurilor și depunerea unei noi cereri de recurs. Dacă recurentul nu înlătură neajunsurile, cererea de recurs se consideră nedepusă;
- solicită dosarul de la instanța respectivă și expediază celoralte părți copia de pe recurs, solicitându-le să depună, în termen de până la 30 de zile, o referință privind opinia lor asupra recursului declarat;
- desemnează un judecător pentru a pregăti cauza spre judecare și fixează data ședinței de judecată pentru examinarea admisibilității recursului, făcându-se mențiune despre aceasta pe pagina web a Curții Supreme de Justiție;
- fixează termenul pentru întocmirea raportului. Termenul întocmirii raportului nu poate fi mai mare de 3 luni pentru cauzele cu inculpați minori sau deținuți în stare de arest și nu mai mare de 6 luni pentru celelalte cazuri;
- judecătorul raportor verifică dacă recursul îndeplinește cerințele de formă și de conținut pentru depunerea lui, dacă temeiurile invocate se încadrează în prevederile legii, indică jurisprudența în problemele de drept aplicabile la soluționarea hotărârii atacate.

Care este procedura de examinare a admisibilității în principiu a recursului ?

- Instanța de recurs examinează admisibilitatea în principiu a recursului declarat împotriva hotărârii instanței de apel, fără citarea părților, în camera de consiliu, în baza materialelor din dosar. Un complet format din 3 judecători, prin decizie motivată, va decide în unanimitate asupra inadmisibilității recursului înaintat în cazul în care se constată că:
- recursul nu îndeplinește cerințele de formă și de conținut, prevăzute în art.429 și 430 CPP;

- recursul este declarat peste termen;
- temeiurile invocate de recurrent nu se încadrează în cele prevăzute la art.427 CPP;
- recursul este vădit neîntemeiat;
- recursul nu abordează probleme de drept de importanță generală pentru jurisprudență.
- Decizia privind inadmisibilitatea recursului este irevocabilă și se comunica părților.
  - Dacă recursul îndeplinește cerințele de formă și conținut, iar temeiurile invocate se încadrează în cele prescrise de lege, din care se întrevede încălcarea gravă a drepturilor persoanei și cauza prezintă un interes deosebit pentru jurisprudență, precum și în cazul în care unul din judecătorii din complet nu este de acord cu inadmisibilitatea, completul din 3 judecători va trimite, prin încheiere, recursul pentru judecare Colegiului lărgit al Curții Supreme de Justiție constituit din 5 judecători și va fixa data ședinței de judecată, făcându-se mențiune despre aceasta pe pagina web a Curții Supreme de Justiție.
  - Dacă Colegiul format din 3 judecători consideră cauza de un interes deosebit pentru jurisprudență, fixează data ședinței publice și dispune să se comunice părților la proces despre aceasta.

Care este procedura judecării recursului ?

- Recursul se judecă fără citarea părților la proces. La judecarea recursului în ședință publică conform prevederilor art. 433 alin.1 CPP participă procurorul și persoanele indicate la art. 401 CPP ale căror interese sunt atinse prin argumentele invocate în recurs;
- Președintele ședinței anunță cauza în care a fost declarat recurs, apoi anunță numele judecătorilor completului de judecată, al procurorului, avocaților, precum și al interpretului, dacă acesta participă la ședință, și verifică dacă nu au fost formulate cereri de recuzare;
- Primul cuvânt i se oferă recurrentului, apoi celorlalți participanți la ședința de judecată. Dacă între recursurile declarate se află și recursul procurorului, primul cuvânt îl are acesta. Luările de cuvânt nu pot ieși din cadrul argumentelor recursului;

- Părțile au dreptul la replică în problemele apărute în procesul dezbatelor.
- La judecarea recursului nu se admite prezentarea și, respectiv, administrarea de probe suplimentare.

Care pot fi deciziile instanței de recurs ?

Judecând recursul, instanța adoptă una din următoarele decizii:

- respinge recursul ca inadmisibil, cu menținerea hotărârii atacate;
- admite recursul, casează, parțial sau total, hotărârea atacată și ia una din următoarele soluții:
  - menține hotărârea primei instanțe, când apelul a fost greșit admis;
  - dispune achitarea persoanei sau încetarea procesului penal în cazurile prevăzute de CPP;
  - rejudecă cauza și pronunță o nouă hotărâre, dacă nu se agravează situația condamnatului, sau, după caz, dispune rejudecarea de către instanța de apel, în cazul în care eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

Care este procedura de rejudecare a cauzei și limitele acesteia ?

- Dispozițiile legale referitoare la limitele rejudecării în cazul casării hotărârii de instanță de recurs sunt în concordanță cu principiile generale ale procesului penal, potrivit cărora, orice persoană are dreptul de a fi judecată în mod echitabil și în termen rezonabil de o instanță independentă și imparțială, instituită prin lege.
- Rejudecând cauza în limitele stabilite de instanța de recurs, instanța de rejudecare este pe deplin independentă, respectând, în mod firesc și logic, indicațiile instanței de recurs, care potrivit art.436 alin.2 CPP sunt obligatorii, în măsura în care situația de fapt rămâne cea care a existat la soluționarea recursului.
- Pentru același motiv, instanța de rejudecare nu se poate pronunța asupra altiei infracțiuni care rezultă din situația de fapt reținută prin rechizitoriu, dar care nu a făcut obiectul judecății anterioare. Când hotărârea este casată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai în ce privește latura penală sau civilă, atunci, potrivit art.436 alin.3 CPP, instanța de rejudecare se pronunță în limitele în care hotărârea a fost casată.

- Conform art. 436 alin. 4 CPP, la rejudecarea cauzei este interzisă aplicarea unei pedepse mai aspre sau aplicarea legii privind o infracțiune mai gravă decât numai dacă hotărârea inițiată a fost casată în baza recursului declarat de procuror sau în interesul părții vătămate din motivul că pedeapsa fixată era prea blandă, sau în baza recursului procurorului care a solicitat aplicarea legii privind o infracțiune mai gravă, precum și în cazul când procurorul la rejudicare în instanța de apel formulează o nouă învinuire, mai gravă potrivit art. 326 CPP.
- Dispozițiile art. 436 alin. 4 CPP, permit instanței de rejudicare să pronunțe o soluție mai gravă pentru condamnat, dacă hotărârea a fost casată în recursul procurorului sau părții vătămate declarat în defavoarea condamnatului. Totodată, trebuie dedus că în cadrul rejudecării care are loc ca urmare a admiterii recursului exercitat de condamnat sau avocatul său, nu se poate agrava soluția aplicată acestuia.

1.3. Recursul împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul

Care hotărâri judecătorești, pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul, sunt susceptibile de a fi atacate cu recurs ?

Pot fi atacate cu recurs:

- Sentințele pronunțate de judecătorii privind infracțiunile ușoare pentru săvârșirea căror legea prevede în exclusivitate pedeapsa non-privativă de libertate;
- Sentințele pronunțate de Curtea Supremă de Justiție;
- Sentința adoptată în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 509 alin. 6 CPP);
- Încheierile privind refuzul în pornirea urmăririi penale, scoaterea persoanei de sub urmărirea penală, încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale și reluarea urmăririi penale, adoptate conform prevederilor art. 313 CPP;
- alte hotărâri pentru care legea prevede această cale de atac;

- încheierea instanței privind soluționarea chestiunilor referitor la execuția hotărârilor judecătorești (art.472 CPP RM);
- încheierea de aplicare a amenzii judiciare (art.201 alin.8 CPP);
- încheierea de aplicare sau prelungire a arestării preventive (art.329 alin.2 CPP);
- încheierea prin care nu este acceptat acordul de recunoaștere a vinovăției (art.507 alin.3 CPP).

Care sunt persoanele care pot declara recurs împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul ?

Recursul împotriva hotărârilor pentru care legea nu prevede calea de atac apelul poate fi declarat de:

- procuror, în ce privește latura penală și latura civilă;
- inculpatul, în ce privește latura penală și latura civilă. Sentințele de achitare sau de încetare a procesului penal pot fi atacate și în ce privește temeiurile achitării sau încetării procesului penal;
- partea vătămată, în ce privește latura penală;
- partea civilă și partea civilmente responsabilă, în ce privește latura civilă;
- martorul, expertul, interpretul, traducătorul și apărătorul, în ce privește cheltuielile judiciare cuvenite acestora. În interesele martorului, expertului, interpretului și a traducătorului, poate fi depus apel de către avocatul acestora.
- orice persoană ale cărei interese legitime au fost prejudicate printr-o măsură sau printr-un act al instanței (de ex.: persoana ale cărei interese legitime au fost lezate prin aplicarea sechestrului dispus de instanță asupra bunurilor sale);
- apărătorul, reprezentantul / reprezentantul legal în numele inculpatului, părții vătămate, părții civile și a părții civilmente responsabile, precum și de către avocat în interesele persoanei ale cărei interese legitime au fost prejudicate printr-o măsură sau printr-un act al instanței.

Care este termenul de declarare a recursului împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul ?

- Termenul de recurs împotriva hotărârilor pentru care legea nu prevede calea de atac a apelului este de 15 zile de la data pronunțării hotărârii.

Prevederile art.402-407 CPP privind calcularea termenului, repunerea în termen, declararea peste termen și retragerea apelului se aplică în mod corespunzător și în cazul recursului asupra hotărârilor pentru care nu este prevăzută calea de atac a apelului.

- Încheierea de aplicare sau prelungire a arestării preventive poate fi atacată în 3 zile (art.329 alin.2 CPP), iar încheierea prin care nu este acceptat acordul de recunoaștere a vinovăției (art.507 alin.3 CPP) – în 24 de ore.

Care este semnificația efectului suspensiv al recursului împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul ?

Recursurile declarate în termen împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul sunt suspensive de executare atât în ce privește latura penală, cât și latura civilă, în afară de cazul când legea dispune altfel.

Care este semnificația efectului devolutiv al recursului împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul ?

Instanța de recurs judecă recursul numai cu privire la persoana la care se referă declarația de recurs și numai în raport cu calitatea pe care aceasta o are în proces. Instanța de recurs examinează cauza în limitele temeiurilor prevăzute în art.444 CPP, însă ea este obligată ca, în afara temeiurilor invocate și cererilor formulate de recurrent, să examineze întreaga cauză sub toate aspectele, dar fără a agrava situația părții în favoarea căreia s-a declarat recurs.

În ce constă neagravarea situației în propriul recurs împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul ?

Instanța de recurs, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai gravă pentru persoana în favoarea căreia a fost declarat recurs.

Care este semnificația efectului extensiv al recursului împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul ?

Instanța de recurs examinează cauza prin extindere și cu privire la persoanele în privința căror nu s-a declarat recurs sau la care acesta nu se referă, având dreptul de a hotărî și în privința lor, fără a crea acestora o situație mai gravă.

La care instanță se depune cererea de recurs împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul ?

Cererea de recurs se depune la instanța a cărei hotărâre se atacă cu atâtea copii căți participanți la proces sunt. Persoana arestată poate depune cererea de recurs la administrația locului de deținere, fără a anexa copii.

Care este procedura și ce consecințe are retragerea recursului ?

Prevederile art.407 CPP privind retragerea apelului sunt aplicate în mod corespunzător și în cazul recursului împotriva hotărârilor pentru care nu este prevăzută calea de atac a apelului.

Ce trebuie să conțină cererea de recurs împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul ?

Cererea de recurs trebuie să cuprindă:

- denumirea instanței la care se depune recursul;
- numele și prenumele recurrentului, calitatea procesuală sau indicarea persoanei interesele căreia le reprezintă și adresa lui;
- denumirea instanței care a pronunțat sentința, data pronunțării sentinței, numele și prenumele inculpatului în privința căruia se atacă hotărârea judecătorescă, fapta constată, dispozitivul sentinței și indicarea persoanei care a declarat recurs;
- conținutul și motivele recursului cu argumentarea ilegalității hotărârii atacate și solicitările recurrentului, cu indicarea temeiurilor prevăzute în art.444 CPP invocate în recurs și formularea propunerilor asupra hotărârii solicitate;
- data declarării recursului și semnătura recurrentului.

Care sunt actele procedurale preparatorii ale instanței de recurs ?

După parvenirea recursului, se îndeplinesc următoarele acte procedurale preparatorii:

- se desemnează un judecător pentru a pregăti cauza spre judecare;
- cauza se numește spre judecare cu înmânarea copiilor de pe recurs părților interesate.

Care este procedura judecării recursului ?

- Judecarea recursului se face cu citarea procurorului, avocatului și celor-lalte părți. Participarea procurorului și a avocatului în ședința instanței de recurs este obligatorie. Neprezentarea inculpatului, părții vătămate, părții civile și părții civilmente responsabile legal citate, precum și a reprezentanților lor nu împiedică examinarea recursului, însă dacă este necesar, instanța de recurs poate recunoaște prezența lor obligatorie, informându-i despre aceasta. Prezența inculpatului aflat în stare de arest este obligatorie, cu excepția cazului în care acesta refuză să fie escortat la ședință.
- Președintele ședinței anunță cauza în care a fost declarat recurs, apoi anunță numele și prenumele judecătorilor completului de judecată, ale procurorului, avocaților, precum și ale interpretului, traducătorului, dacă aceștia participă, și verifică dacă nu au fost formulate cereri de recuzare.
- Primul cuvânt i se oferă recurrentului, apoi celorlalți participanți la ședință. Dacă între recursurile declarate se află și recursul procurorului, primul cuvânt îl are acesta. În cazul judecării recursului de către Curtea Supremă de Justiție, luările de cuvânt nu pot depăși 30 de minute pentru fiecare participant și aceștia nu pot ieși din cadrul argumentelor recursului.
- Dacă părțile solicită rejudecarea cauzei de către instanța de fond, invocând necesitatea administrării de noi probe, ele trebuie să indice aceste probe și mijloacele cu ajutorul cărora pot fi administrate, precum și motivele care au împiedicat prezenta lor în primă instanță.
- Părțile au dreptul la replică cu privire la chestiunile apărute în procesul dezbatelerilor.
- Judecând recursul, instanța verifică legalitatea și temeinicia hotărârii atacate pe baza materialului din dosarul cauzei și a oricăror documente noi prezентate în instanța de recurs și este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în recurs.

Pot fi luate în considerare din oficiu temeiurile recursului împotriva hotărârilor judecătoarești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul ?

Cazurile prevăzute la pct.1)-4), 8), 9), 13)-15) art.444 CPP, se vor lua în considerare de instanța de recurs întotdeauna și din oficiu, iar cele prevăzute la pct.5)-7), 10), 12) art.444 CPP – numai atunci când au influențat asupra hotărârii în defavoarea inculpatului.

Care pot fi deciziile instanței care examinează recursul împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul ?

Judecând recursul, instanța adoptă una din următoarele decizii:

- respinge recursul, menținând hotărârea atacată, dacă:
  - recursul este nefondat;
  - recursul este depus peste termen;
  - recursul este inadmisibil.
- admite recursul, casând hotărârea, parțial sau integral, și ia una din următoarele soluții:
  - dispune achitarea persoanei sau încetarea procesului penal în cazurile prevăzute de prezentul cod;
  - rejudecă cauza cu adoptarea unei noi hotărâri;
  - dispune rejudecarea cauzei de către instanța de fond dacă este necesară administrarea de probe suplimentare.

Este posibilă de a fi atacată decizia instanței de recurs ?

Decizia instanței de recurs este irevocabilă, existând posibilitatea de a fi atacată doar prin exercitarea unei căi de atac extraordinare, dacă sunt întrunite condițiile și temeiurile respective.

II. CĂILE EXTRAORDINARE DE ATAC

2.1. Recursul în anulare

Cine sunt titularii dreptului de a declara recurs în anulare ?

Sunt în drept a declara recurs în anulare:

- Procurorul General și adjuncții lui;
- Condamnatul;
- Partea vătămată;
- În numele condamnatului și părții vătămate – apărătorul sau reprezentantul/reprezentantul lor legal.

Care hotărâri penale sunt susceptibile de a fi atacate cu recurs în anulare?

Hotărârile judecătorești irevocabile după epuizarea căilor ordinare de atac.

Care sunt temeiurile pentru recurs în anulare ?

Hotărârile irevocabile pot fi atacate cu recurs în anulare în scopul reparării erorilor de drept comise la judecarea cauzei, în cazul în care:

- un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea atacată.⁸
- Curtea Europeană a Drepturilor Omului informează Guvernul Republicii Moldova despre depunerea cererii.

Care este termenul de declarare a recursului în anulare ?

Recursul în anulare poate fi declarat în termen de 6 luni de la:

- data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești sau,
- data comunicării cererii Guvernului Republicii Moldova de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

---

⁸ Potrivit art.6 pct. 44) CPP categoria *viciu fundamental în cadrul procedurii precedente, care a afectat hotărârea pronunțată*, este înțeleasă în sensul de încălcare esențială a drepturilor și libertăților garantate de Convenția pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului, de alte tratate internaționale, de Constituția Republicii Moldova și de alte legi naționale.

La care instanță se declară recursul în anulare ?

Recursul în anulare se declară la Curtea Supremă de Justiție.

Care sunt cerințele legii față de conținutul recursului în anulare ?

Cererea de recurs în anulare trebuie să cuprindă:

- denumirea instanței care urmează să examinează recursul în anulare;
- numele și prenumele recurrentului, calitatea lui procesuală, domiciliul sau reședința lui;
- denumirea instanței care a pronunțat sentința, data sentinței, numele și prenumele inculpatului în privința căruia se atacă hotărârea judecătorească, fapta constată și dispozitivul sentinței, persoana care a declarat apelul și motivele invocate în apel;
- denumirea instanței care a adoptat decizia în apel, data deciziei în apel, dispozitivul deciziei în apel și argumentele admiterii sau respingerii apelului, persoana care a declarat recurs și motivele invocate în recurs;
- denumirea instanței care a adoptat decizia în recurs, data adoptării deciziei în recurs și argumentele admiterii sau respingerii recursului;
- mențiunea privitor la hotărârea împotriva căreia se declară recurs în anulare;
- conținutul și motivele recursului în anulare cu mențiunea cazurilor prevăzute în art.453 CPP și cu argumentarea ilegalității hotărârii atacate;
- formularea propunerilor privind hotărârea solicitată;
- data declarării recursului și semnătura recurrentului.

La recursul în anulare trebuie să fie anexate copiile de pe hotărârile judecătorești atacate, precum și copiile recursului pentru fiecare parte la proces.

În care caz cererea de recurs în anulare se remite autorului pentru a înlătură anumite omisiuni ?

În cazul în care cererea de recurs în anulare nu cuprinde numele și prenumele recurrentului, calitatea procesuală și domiciliul acestuia, denumirea instanței care a adoptat hotărârea atacată, precum și în cazul când nu este anexată copia de pe hotărârea judecătorească atacată, cererea se remite, prin scrisoare motivată, autorului, cu propunerea de a fi înlăturate, în termen de 60 de zile, deficiențele care împiedică primirea cererii și, respectiv, îndeplinirea actelor procedurale preparatorii.

Care sunt consecințele retragerii recursului în anulare ?

Persoana care a declarat recursul în anulare îl poate retrage până la începutul examinării lui, în condițiile art.407 CPP. Retragerea recursului atrage după sine încetarea procedurii de recurs.

Care sunt actele procedurale preparatorii ale instanței de recurs în anulare?

- Actele procedurale preparatorii ale instanței de recurs în anulare și procedura de admisibilitate a recursului în anulare se efectuează în conformitate cu prevederile art.431 și 432 CPP, care se aplică în mod corespunzător.
- Admisibilitatea în principiu a recursului în anulare declarat împotriva deciziei Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție o va decide un complet format din 5 judecători, fără citarea părților, în camera de consiliu, în baza materialelor din dosar.
- În cazul constatării condițiilor prevăzute la art.432 alin. 2 CPP, completul format din 5 judecători va decide asupra inadmisibilității recursului înaintat prin decizie motivată adoptată în unanimitate, iar în cazul constării condițiilor prevăzute la alin.4 al articolului menționat, completul va trimite prin raport recursul în anulare pentru judecare Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție.

Care este procedura de judecare a recursului în anulare ?

- Recursul în anulare admis în principiu se judecă de către Colegiul lărgit sau, după caz, de Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție.
- La judecarea recursului în anulare participă Procurorul General sau procurorii investiți de el și apărătorul părții care a declarat recurs în anulare sau în privința căreia acesta a fost declarat. În cazul în care partea în privință căreia a fost declarat recurs în anulare nu are apărător ales, Curtea Supremă de Justiție solicită coordonatorului oficialui teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.
- Judecând recursul în anulare, Colegiul lărgit sau, după caz, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, verifică legalitatea hotărârii atacate pe baza materialului din dosarul cauzei ținând seama, după caz, de opinia părților expusă în referință ori în şedință, dacă au participat la ea, și se pronunță asupra tuturor motivelor invocate în recurs.

Care pot fi deciziile instanței de recurs în anulare ?

Judecând recursul, instanța adoptă una din următoarele decizii:

- respinge recursul ca inadmisibil, cu menținerea hotărârii atacate;
- admite recursul, casează, parțial sau total, hotărârea (ile) atacată (e) și ia una din următoarele soluții:
- menține decizia instanței de apel (recurs), atunci când recursul a fost greșit admis;
- dispune achitarea persoanei sau încetarea procesului penal în cazurile prevăzute de CPP;
- rejudecă cauza și pronunță o nouă hotărâre, dacă nu se agravează situația condamnatului, sau, după caz, dispune rejudecarea de către instanța de apel, în cazul în care eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

Care este procedura de rejudecare a recursului în anulare și limitele acestuia ?

- Procedura de rejudecare a cauzei după casarea hotărârii se desfășoară conform regulilor generale pentru examinarea ei. Procedura de rejudecare a recursului în anulare și limitele acesteia sunt similare procedurii stabilite în art. 436 CPP pentru recursul împotriva hotărîrilor instanței de apel.⁹

2.2. Revizuirea procesului penal

Care sunt cazurile de revizuire a procesului penal?

Hotărârile judecătorești irevocabile pot fi supuse revizuirii atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă.

Revizuirea poate fi cerută în cazurile în care:

- s-a constatat, prin sentință penală irevocabilă, comiterea unei infracțiuni în timpul urmăririi penale sau în legătură cu judecarea cauzei;¹⁰

⁹ A se vedea răspunsul la întrebarea: *Care este procedura de rejudecare a cauzei și limitele acesteia?* din secțiunea 1.2.

¹⁰ Temeiul respectiv cuprinde mai multe situații, în special: I. Martorul a făcut cu bună știință declarații mincinoase sau expertul a prezentat cu bună știință concluzii false, sau corpurile delicte, procesele-verbale privind acțiunile de urmărire penală sau judecătorești ori

- s-au stabilit alte circumstanțe de care instanța nu a avut cunoștință la emiterea hotărârii și care, independent sau împreună cu circumstanțele stabilite anterior, dovedesc că cel condamnat este nevinovat ori a săvârșit o infracțiune mai puțin gravă sau mai gravă decât cea pentru care a fost condamnat sau dovedesc că cel achitat sau persoana cu privire la care s-a dispus încetarea procesului penal este vinovat/vinovată;
- două sau mai multe hotărâri judecătoarești irevocabile nu se pot concilia;
- Curtea Constituțională a recunoscut drept neconstituțională prevederea legii aplicată în cauza respectivă.

Care sunt termenele de revizuire a procesului penal ?

Revizuirea unei hotărâri de achitare, de încetare a procesului penal, precum și revizuirea unei hotărâri de condamnare pentru motivul că pedeapsa este prea ușoară sau pentru că celui condamnat trebuie să fie aplicată legea privitoare la o infracțiune mai gravă, se pot face numai înăuntrul termenelor de prescripție a incriminării, stabilite în art.60 din Codul penal, și cel mai târziu până la un an de la descoperirea circumstanțelor care servesc temei de revizuire. Revizuirea în favoarea condamnatului a unei hotărâri de condamnare, nu este limitată de nici un termen. În acest caz decesul condamnatului nu împiedică revizuirea procesului penal, dacă este vorba de reabilitarea condamnatului.

Care este procedura de inițiere a revizuirii ?

- În cazul când s-a constatat că două sau mai multe hotărâri judecătoarești irevocabile nu se pot concilia sau Curtea Constituțională a recunoscut drept neconstituțională prevederea legii aplicată în cauza respectivă, procedura de revizuire se deschide în baza cererii adresate instanței de judecată care a judecat cauza în primă instanță.
- În celelalte cazuri procedura de revizuire se deschide în baza cererii adresate procurorului de nivelul instanței care a judecat cauza în fond.

---

alte documente sunt false, sau că a fost făcută intenționat o traducere greșită, ceea ce a avut ca urmare darea unei hotărâri neîntemeiate sau contrare legii. II. Judecătorii și procurorii au comis, în cursul judecării acestei cauze, abuzuri ce constituie infracțiuni. III. Persoanele care au efectuat urmărirea penală în cauză au săvârșit abuzuri, ce constituie infracțiuni, care au dus la pronunțarea unei hotărâri neîntemeiate sau contrare legii.

Cine poate declara revizuirea potrivit legii ?

Cerere de revizuire poate fi declarată de:

- oricare parte din proces, în limitele calității sale procesuale. Procurorul poate din oficiu să inițieze procedura revizuirii;
- soțul și rudele apropiate ale condamnatului, chiar și după decesul acestuia;
- organele de conducere sau conducătorii persoanelor juridice care au cunoștință despre vreo faptă sau circumstanțele ce ar motiva revizuirea sunt obligate să sesizeze procurorul sau, după caz, instanța de judecată.

Care este procedura de deschidere și examinare a cererii de revizuire către procuror ?

Dacă constată vreunul din temeiurile prevăzute de lege, procurorul, în limitele competenței sale, dă o ordonanță de deschidere a procedurii de revizuire și efectuează cercetarea circumstanțelor, sau dă o însărcinare în acest scop ofițerului de urmărire penală. În cursul cercetării circumstanțelor noi descoperite se pot efectua, cu respectarea dispozițiilor CPP, audieri, cercetări la fața locului, expertize, ridicări de obiecte sau documente și alte acțiuni de urmărire penală care vor fi necesare. Dacă lipsesc temeiurile prevăzute la art.458 CPP, procurorul emite o ordonanță de refuz în deschiderea procedurii de revizuire, ordonanță care este susceptibilă de a fi atacată în modul prevăzut la art.313 CPP. În tot timpul efectuării cercetării circumstanțelor noi descoperite, Procurorul General este în drept de a înainta demers de suspendare a executării hotărârii în limitele cererii de revizuire. După terminarea cercetării circumstanțelor noi, procurorul înaintează toate materialele, împreună cu concluziile sale, instanței care a judecat cauza în fond, iar dacă temeiul cererii de revizuire constă în existența unor hotărâri judecătoarești ce nu se pot concilia, materialele se înaintează la instanța competentă conform dispozițiilor art.42 CPP.

Care sunt măsurile premărgătoare ale instanței de judecată sesizată de procuror în vederea admiterii revizuirii ?

- După primirea materialelor trimise de procuror, președintele instanței le repartizează, conform prevederilor art.344 CPP, pentru examinare. Judecătorul care a primit materialele fixează termen pentru examinarea cererii de revizuire în vederea admiterii revizuirii, cu citarea părților interesate.
- Când persoana în favoarea sau defavoarea căreia s-a cerut revizuirea se

află în stare de arest, chiar într-o altă cauză, președintele ședinței de judecată dispune aducerea ei la judecată și solicită coordonatorului oficialui teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, dacă aceasta nu are apărător.

- La termenul fixat, instanța, ascultând părțile prezente, examinează chestiunea dacă cererea de revizuire a fost făcută în condițiile prevăzute de lege și dacă din probele administrative în cursul cercetării efectuate rezultă date suficiente pentru admiterea revizuirii. Instanța poate verifica oricare din probele pe care se intemeiază cererea sau poate, când este necesar, să administreze probe noi la cererea părților.
- Instanța, în baza celor constatați, dispune, prin încheiere, admiterea cererii de revizuire sau, prin sentință, respingerea acesteia.
- În cazul admiterii cererii de revizuire din cauza că există câteva hotărâri ce nu se pot concilia, cauzele în care aceste hotărâri au fost pronunțate se conexează pentru rejudecare.
- O dată cu admiterea cererii de revizuire, precum și în tot cursul judecării din nou a cauzei, instanța poate menține suspendarea executării, ori poate suspenda motivat, în tot sau în parte, executarea hotărârii supuse revizuirii.

Care este procedura de rejudicare a cauzei după admiterea revizuirii ?

Rejudicare cauzei după admiterea revizuirii se face conform regulilor de procedură privind judecarea în primă instanță. Instanța, dacă găsește necesar, la cererea părților, examinează din nou probele care au fost administrative în cursul judecărilor precedente sau cu ocazia admiterii cererii de revizuire.

Care pot fi hotărârile instanței după rejudicare ?

Instanța, dacă constată că cererea de revizuire este intemeiată, anulează hotărârea în măsura în care a fost admisă revizuirea sau hotărârile care nu se pot concilia și pronunță o nouă hotărâre potrivit dispozițiilor art.382-398 și 410 CPP, care se aplică în mod corespunzător, iar în cazul când consideră cererea de revizuire neintemeiată, o respinge. Totodată instanța dispune, dacă este cazul, restituirea amenzii plătite și a bunurilor confiscate, precum și a cheltuielilor judiciare pe care cel în favoarea căruia s-a admis revizuirea nu era obligat să

le suporte, și calcularea, ca vechime neîntreruptă în muncă, a duratei pedepsei privative de libertate executate.

Care sunt căile de atac asupra hotărârilor instanței de revizuire ?

Hotărârile instanței de revizuire, date în conformitate cu art.462 alin.4 CPP și art.464 CPP, pot fi supuse apelului și recursului potrivit prevederilor art.400 și 420 CPP.

2.3. Revizuirea cauzei în urma pronunțării hotărârii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Care hotărâri sunt posibile de a fi supuse revizuirii în urma pronunțării hotărârii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului ?

Hotărârile irevocabile pronunțate în cauzele în care CtEDO a constatat o încălcare a drepturilor sau a libertăților fundamentale ale omului ori a dispus scoaterea cauzei de pe rol ca urmare a soluționării amiabile a litigiului dintre stat și reclamanți.

Care sunt condițiile de admisibilitate ale revizuirii în urma pronunțării hotărârii CtEDO ?

- constatarea de către CtEDO a încălcării drepturilor sau a libertăților fundamentale ale omului. Încălcarea trebuie să fie menționată în dispozitivul hotărârii CtEDO. Violarea dreptului poate fi constată cu referință la orice articol al CEDO ori a protocolelor adiționale la aceasta.
- caracterul continuu al producerii consecințelor. Consecințele violării drepturilor poate să continue să se producă indiferent dacă a fost stabilit sau nu faptul cauzării prejudiciului și chiar dacă a fost stabilit un quantum al despăgubirilor.
- imposibilitatea remedierii consecințelor în alt mod decât prin revizuirea hotărârilor pronunțate.

Cine este în drept să solicite revizuirea cauzei în urma pronunțării hotărârii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului?

- persoana, care este constatătă în baza hotărârii CtEDO ca victimă a violării, cel puțin a unui drept prevăzut de CEDO;

- rudele condamnatului, chiar după moartea acestuia, numai dacă cererea este formulată în favoarea condamnatului;
- procurorul.

Care este termenul de revizuire a cauzei în urma pronunțării hotărârii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului?

Cererea de revizuire se face în termen de un an de la data publicării hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Care este procedura de examinare a cererii de revizuire în acest caz?

Cererea de revizuire se judecă de un complet format din 5 judecători de la Curtea Supremă de Justiție. După sesizare, instanța poate dispune, din oficiu, la propunerea procurorului sau la cererea părții, suspendarea executării hotărârii atacate. Participarea procurorului la examinarea cauzei este obligatorie. La judecarea cererii de revizuire, părțile se citează. Părțile aflate în detenție își se asigură prezența la judecată. Dacă părțile sunt prezente la judecarea cererii de revizuire, instanța ascultă și opiniile acestora. Instanța examinează cererea în baza actelor cauzei penale și se pronunță prin decizie.

Care pot fi potrivit legii deciziile instanței în privința cererii de revizuire a cauzei în urma pronunțării hotărârii hotărârii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului ?

Instanța sesizată cu cerere de revizuire:

- respinge cererea în cazul în care constată că este tardivă sau neîntemeiată¹¹;
- admite cererea care este întemeiată, și:
- desfințează, în parte, hotărârea atacată sub aspectul dreptului încălcat și rejudefă cauza potrivit dispozițiilor art. 434–436 CPP, care se aplică în mod corespunzător;

---

¹¹ Unul din motivele relevante este necoresponderea solicitărilor expuse în cerere cu circumstanțele constatare de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Alt motiv poate fi și constatarea de către Curtea Supremă de Justiție a lipsei continuității efectului negativ al încălcărilor constatare de Curtea Europeană, cu alte cuvinte consecințele grave ale încălcării nu continuă să se producă.

- dispune, în cazul în care este necesară administrarea de probe, rejudecarea în ordine de revizuire la instanța de judecată în fața căreia s-a produs încălcarea dreptului.¹²

2.4. Recursul în interesul legii

Care este scopul recursului în interesul legii ?

Recursul în interesul legii are ca scop interpretarea și aplicarea unitară a legii penale și de procedură penală pe întreg teritoriul țării.

Cine pot fi subiecți cu drept de declarare a recursului în interesele legii ?

Sunt în drept a declara recurs în interesul legii:

- Președintele Curții Supreme de Justiție;
- Președintele Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție;
- Procurorul General;
- Președintele Uniunii Avocaților

Care sunt cerințele față de conținutul cererii de recurs în interesul legii ?

Cererea trebuie să cuprindă:

- soluțiile diferite date problemei de drept și motivarea acestora;
- jurisprudența relevantă a Curții Constituționale;
- jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului;
- opiniile exprimate în doctrină relevante în domeniu;
- soluția ce se propune a fi pronunțată în recursul în interesul legii.

Cererea de recurs în interesul legii trebuie să fie însotită, sub sancțiunea respingerii ca inadmisibilă, de copii ale hotărârilor judecătoarești irevocabile din care rezultă că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit de instanțele judecătoarești investite cu soluționarea cauzei în ultimă instanță.

---

¹² A se vedea de ex: Decizia Colegiului penal lărgit CSJ nr.1rh.-7/15 din 17.10.2015 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5045

Care sunt condițiile de admisibilitate ale recursului în interesul legii ?

Recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătoarești irevocabile, care sunt anexate la cerere.

Care instanță este competentă a judeca recursul în interesul legii ?

Recursul în interesul legii se judecă de Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție.

Care sunt acțiunile preparatorii ale instanței sesizate cu recurs în interesul legii ?

- Pentru judecarea cauzei sub toate aspectele, Președintele Curții Supreme de Justiție poate completa completul de judecată cu trei judecători din alt colegiu al Curții Supreme de Justiție.
- La primirea cererii, președintele Curții Supreme de Justiție desemnează în mod aleatoriu, trei judecători din Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție pentru a întocmi un raport asupra recursului în interesul legii.
- În vederea întocmirii raportului, președintele completului de judecată poate solicita opinia scrisă a unor specialiști recunoscuți în domeniu asupra chestiunilor de drept soluționate diferit.
- Raportul cuprinde soluțiile diferite date problemei de drept și motivarea pe care acestea se fundamentează, jurisprudența relevantă a Curții Constituționale, a Curții Europene a Drepturilor Omului, opiniile exprimate în doctrină relevante în domeniu, precum și opinia specialiștilor consultați. Totodată, judecătorii raportori întocmesc și motivează proiectul soluției ce se propune a fi dată recursului în interesul legii.
- Președintele Curții Supreme de Justiție fixează termenul de judecare a recursului în interesul legii. Ședința Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție se convoacă de președintele instanței cu cel puțin 20 de zile înainte de desfășurarea acesteia. La convocare fiecare judecător primește o copie de pe raportul cu soluția propusă.

Care este procedura de judecare a recursului în interesul legii ?

- La ședință participă toți judecătorii în funcție care fac parte din Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, cu excepția celor care din motive

obiective nu pot participa. Ședința are loc în prezența a cel puțin 2/3 din numărul judecătorilor în funcție. Președintele Curții Supreme de Justiție prezidează ședința Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție la judecarea recursului în interesul legii.

- Recursul în interesul legii se susține în fața Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție de către Procurorul General, președintele Uniunii Avocaților sau de către judecătorul desemnat de președintele Curții Supreme de Justiție.
- Recursul în interesul legii se judecă în cel mult 3 luni de la data sesizării instanței, iar soluția se adoptă cu votul majorității judecătorilor prezenți. Abținerea de la vot este interzisă.

Care sunt efectele deciziei instanței care a examinat recursul în interesul legii ?

Decizia pronunțată de instanța care a examinat recursul în interesul legii este obligatorie din ziua pronunțării și nu are efect asupra cauzelor deja soluționate printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă, adică este supusă principiului neretroactivității.

Surse:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 122–XV din 14.03.2003, cu modificări și completări până la 01 martie 2016: Titlul II Judecata, Capitolul IV CĂILE ORDINARE DE ATAC, Capitolul V CĂILE EXTRAORDINARE DE ATAC.
2. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.22 din 12.12.2005 cu privire la practica judecării cauzelor penale în ordine de apel cu modificările și completările ulterioare.
3. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.9 din 30.10.2009 cu privire la judecarea recursului ordinar în cauza penală.
4. Mihai Poalelungi, Igor Dolea, Tatiana Vîzdoagă (col) Titlul VII CĂILE DE ATAC// Manualul judecătorului pentru cauze penale, Ch.2013, p. 379-431.

Opiniile expuse nu reflectă neapărat poziția oficială
a Asociației Barourilor Americane Inițiativa pentru Suprematia Legii
sau a Uniunii Avocaților din Republica Moldova.